

O dorývání (toolingu) mincí a jak ho rozpoznat

Pavel Tovaryš, v1.0, 11.10.2019

O dorývaných mincích se zmiňuji relativně pravidelně na svém blogu a Facebooku. V poslední době jsem se zúčastnil divokých diskuzí, zda dorývání je či není v pořádku a následně jsem obdržel dotazy, jak dorývání rozpoznat. Pokusím se tedy podrobněji popsat mé zkušenosti s identifikací toolingu a pokusím se je shrnout v několika bodech.

Obr 1: Dorývaný sesterce Antonia Pia

Tooling je způsob, kdy umělec-rytec doryje či jinak upraví povrch mince tak, že skryje povrchové defekty jako ložiska oxidací, díry po oxidaci a jiná fyzická poškození povrchu a přidá detaily výjevu na minci ražené. Tím se uměle výrazně "zlepší" kvalita mince.

Tooling přímo zasáhne do mince a fyzicky ji pozmění a to v mnoha případech významně a poměrně do hloubky, kdy zničí povrch a to i do té míry, že změní umělecký styl mince a dynamiku její povrchové kresby.

Obr 2: Velmi špatný amatérský tooling, který ale demonstruje dorývání jako takové

Tyto zásahy samozřejmě zničí i patinu, proto jsou často dorývané mince nově přepatinovány.

Tooling zničí autenticitu mince tím, že poškodí povrch včetně vizuální informace a uměleckého stylu mince. Takto upravené mince mnohdy působí plochým dojmem (podobně jako např. egyptské reliéfy), protože konkávnost (vystouplost) se opotřebením otupí a novodobý rytec ji nahrazuje konvexními zásahy do mince, ale protože nemůže zasahovat moc hluboko či přerýt celou minci (resp. může, ale bylo by to příliš mnoho práce a významnější odběr materiálu), snižuje se dynamika reliéfu.

Obr 3: Změna stylu obrázku na minci a snížení dynamiky

Smoothing (vyhlazení povrchu), narušil od toolingu, odebírá z mince jen ty části, které vznikly druhotně, což zpravidla znamená pouze ložiska oxidací, které se na minci během dlouhých let tvoří. Smoothing jakékoliv mechanické odstranění těchto vrstev, přičemž se pracovník snaží nezasáhnout do samotné mince. Smoothing v rozumné míře neničí autenticitu mince a její umělecký styl a autentickou uměleckou hodnotu. Bohužel rozdíl mezi smoothingem a toolingem je poměrně tenký. Také neodborné čištění lze občas brát jako smoothing či tooling. Závisí to na síle zásahu pracovníka do mince.

Obr 4: Povrch mince vypadá hlazený až dorývaný, což pravděpodobně vzniklo neodborným čištěním

V praxi k identifikaci dorývání používám hlavně tyto kroky:

1. Na minci hledám výrazné zásahy po rytí a to stopy po moderních úpravě v ploše, které rytec používá. Jsou to například rýhy vedené stejným směrem, prohlubně kolem vystouplého reliéfu a pod. Tyto znaky mohou vznikat i při smoothingu.

Obr 5: Znaky hlazení v ploše

2. Hledám stopy rydel a rytí. Původní rytec na razidlo vyrýval profil obráceně - to, co mělo být vystouplé, se rylo více do hloubky. Při toolingu se ale pracuje naopak - ryjí se ty místa, které jsou i ve finální podobě níže než profil. A tento obrácený průběh lze někdy dobře rozpoznat. Představte si, že původně kudrlinka vlasů či vousů je jeden vryp rýdlem a tudíž kudrlinky vznikly plynulým tahem rýdla a tak mají relativně pravidelný a hladký tvar (postupně mění šířku a hloubku). Pokud někdo takovou minci dorývá, pravidelnost a hladkost mají nové zásahy rydlem, které mohou narušit pravidelnost původního vzoru. Někdy jde dokonce rozpoznat i stejné rydlo, které rytec použije a jeho rytí vykazuje stejný tvar a charakteristiku rydla.

Obr 6: Detail vlasů. A zobrazuje zničený tvar tahu rydla (plynulost tahu); B předpoklad tvaru původního tahu; C plunulé tvary nových zásahů.

3. Porovnávám celkově vzhled mince a opotřebení mince. Například na portrétu se nejdříve ošoupe ucho a jeho okolí, protože je obvykle nejvíce vystouplé. Konvexní plochy by se měly zanořovat podobně vzhledem k výšce reliéfu. Pokud uvidíte, že výšky profilu a hloubky zářezu jsou velmi podobné, je to podezřelé. Nebo když určitá atraktivnější místa mají vyšší detail a ostrost než níže položená či méně atraktivní - podle toho, jak se rytec zaměřil jen

na určité části mince. Mince se totiž opotřebovávají víceméně podobně. Také hledám místa, které jsou nepřírozeně výše nebo níže než okolí. Například na obrázku sesterce Faustiny junior (Obr. 8) je vidět, že její róba kolem ramen je i přes dorývání ošoupaná, ale na oblasti kolem ucha to není vidět, vlasy nabízejí velkou míru detailů.

Obr 7: Významné odrytí materiálu. Za pozornost stojí i špatný styl vlasů a celkový vjem z mince.

Obr 8: Róba Faustiny junior na jejím sesterci je kolem ramen i přes dorývání ošoupaná a postrádá detail, což nekoresponduje s vysokými detaily kolem ucha, které bývají obvykle zničené nejdříve.

Obr 9: Pro porovnání autentický sesterc faustiny bez zásahu novodobého rytce.

4. Hodnotím celkový vizuální a umělecký styl. I skvělý rytec málokdy dokáže napodobit celkový vizuální styl mince dané doby. I velmi malé změny (například v křivkách obrysů tváře, očí, nosu a pod.) mohou úplně změnit výsledný vjem z mince. Toto ale dokáží rozlišit už jen zkušenější odborníci s praxí.
5. Snažím se najít další drobnosti na minci, které mohou poukázat na to, že se s mincí něco dělo. Například nová patina plochy mince při zachování patiny na okrajích mi napoví, že povrch prošel nějakou úpravou, i když to samozřejmě může být jen nešetrné čištění, kdy plochu mince majitel vyčistil na kov.

Obr 10: Profesionálně dorytý a přepatinovaný sesterc Gety.

Pokud chcete získat zkušenost s rozpoznáním doryvání, doporučuji studovat doryvané mince na aukcích. Objevuje se jich poměrně dost, tak je spousta materiálů na trénink.

Na závěr pár slov k aukcím. Myslím, že by doryvané mince by ve slušných aukcích být neměly. A to i v případě, že je to u nich uvedené. Vyjímkou jsou snad jen velmi vzácné a zajímavé ražby či nabídka doryvaných mincí v konvolutech. Bohužel se v aukcích objevují doryvané mince čím dál častěji. Je to v důsledku toho, že kupující jsou za ně ochotni dát docela vysoké částky a prodejci se tomu přizpůsobují. Dokonce pozorují, že dochází ke spolupráci prodejců s rytci, kdy prodejci (i známé numismatické obchody provozující velké aukce) pravděpodobně aktivně spolupracují s dílnami a prodávají jimi doryté mince. Samozřejmě se v aukcích objevují i doryvané mince, u kterých doryvání není jasně označeno, nebo se ho snaží prodejce maskovat za nějaké nejasné slovo (npř. restaurována), což už hraničí s podvodem.

Pokud vás zaujalo toto téma, navštivte můj blog <http://mince.300ad.com/> nebo Facebook stránku věnovanou antickým mincím <https://www.facebook.com/Pavel-Tovary%C5%A1-Antick%C3%A1-Numismatika-265060434193093>